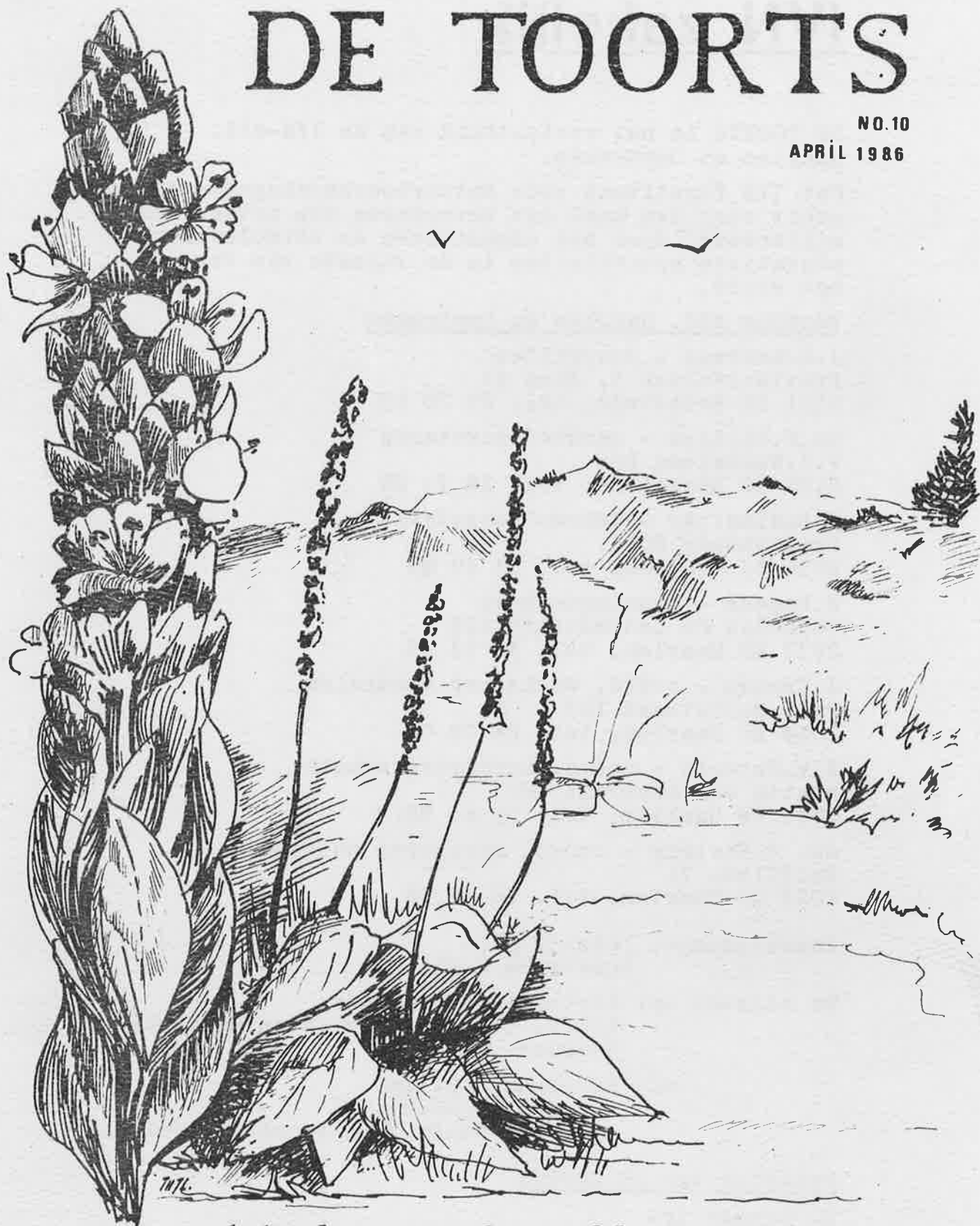

DE TOORTS

NO.10

APRIL 1986

contactblad van de afdeling
haarlem en omstreken
van het IVN

4^e JAARGANG

IVN zakelijk

DE TOORTS is het contactblad van de IVN-afd.
Haarlem en Omstreken.

Het IVN (Instituut voor Natuurbeschermingseducatie)
stelt zich ten doel het bevorderen van natuur- en
milieubesef door het organiseren en stimuleren van
educatieve activiteiten in de ruimste zin van
het woord.

Bestuur Afd. Haarlem en Omstreken

J.L.Andreae - voorzitter
Provinciënlaan 5, flat 41
2101 SP Heemstede, tel. 29 28 49

mw.M.Wilmink - eerste secretaris
v.d.Waalslaan 20
2105 TD Heemstede, tel. 28 75 28

M.Daalmeijer - tweede secretaris
Prattenburg 201
2036 SJ Haarlem, tel. 33 39 09

F.Hagens - penningmeester
Cornelia de Langestraat 224
2037 NR Haarlem, tel. 36 57 25

J.Cronau - coörd. werkgroep excursies
v.'t Hoffstraat 113
2014 RC Haarlem, tel. 24 09 00

N.v.Esterik - coörd. werkgroep scholen
Aletta Jacobsstraat 180
2037 PE Haarlem, tel. 35 63 98

mw. P.Peeters - coörd. werkgroep cursussen
Delftlaan 71
2023 LC Haarlem, tel. 26 34 36

Jaarbijdrage: leden f 20,-
donateurs f 25,-

Te storten op: Girorekening 5007954
t.n.v. IVN-afd.Haarlem en Omstreken
Haarlem

of: Rabobank Haarlem
rek.nr. 38.94.03.407
t.n.v. IVN-afd.Haarlem en Omstreken

Redactie van DE TOORTS

J. Cronau jr.
R.Hoogstraten
Th.Litjens
G.Peeters

Redactie-adres: Delftlaan 71, 2023 LC Haarlem

inhoud

Verslag ledenvergadering	2
Behoud de Hekslootpolder	5
Wegwijs in natuurbeschermend Nederland	7
IVN en het onderwijs	8
Gidsencursus nieuwe stijl	10
Groene winkel	12
Koningshof	13
Oproep	14
Slaaptrek	15
Wieren	18
Programma extra-activiteiten	20

van de redactie- tafel

↑ *Wat weinig ruimte*

Als u deze TOORTS ontvangt, zitten we al weer halverwege de lente. Het nieuwe programma is dan al van start gegaan.

Vergeet u vooral niet in verband met de excursies de binnenkant van het omslag (bladzij 21) te lezen. Het kan van belang zijn.

Voor de zomer zijn weer extra-activiteiten gepland. Leden, donateurs en introducees zijn van harte welkom. Zie voor nadere informatie bladzij 20.

In de nieuwe rubriek "Groene winkel" zullen we regelmatig melding maken van nieuwe uitgaven van het IVN. Zijn die er niet, dan zullen we wijzen op "oude" uitgaven, die beslist de moeite waard zijn, maar waarvan het bestaan u misschien niet bekend is.

Verder willen we uw bijzondere aandacht vragen voor de "Oproep" op bladzij 14. Vergeet niet daarop te reageren, als u er iets in ziet.

Kopij inzenden vóór 1 juli

verslag

Algemene ledenvergadering, gehouden op 3 februari 1986
in "Het Paradijsje", Witte Herenstraat 36, Haarlem

Aanwezig: 17 personen (bestuur plus leden); bericht van
verhinderings van Arent Meyjes, Maureen Hulshoff,
Maria Sanders, Ruud Maarschall en Frits Lips.

1. Opening. Om 20.15 uur opent de voorzitter de vergadering, een kwartier te laat, omdat door een misverstand een karateclub om 20.00 uur nog volop in actie was in het zaaltje.
2. Notulen. Het verslag van de vorige ledenvergadering d.d. 30 sept. 1985 wordt met algemene stemmen goedgekeurd.
3. Ingekomen stukken.
 - Brief van de voorzitter IVN in Amsterdam, die melding maakt van de benoeming van de opvolger van Piet Steltman: de heer Ruud de Vringer.
 - Overzichten van de activiteiten van diverse afdelingen in de buurt.
 - Programma van de Stichting Heimanshof in Hoofddorp.
 - Diverse programma's van organisaties die natuurreizen organiseren.
 - Nieuwsbrief van Milieuplatform Noord-Holland.
 - Uitnodiging om een milieu-avond te organiseren door deelnemers aan de docenten-kadercursus, onder wie Plien Peeters en Maureen Hulshoff.
 - Informatie over de Educatieve Omroep.
 - Informatie over de actie "Honger hoeft niet" in april.
4. Verslag secretaris. Alle aanwezigen hebben het jaarverslag over 1985 ontvangen en gelezen. Het secretariaat dankt bij deze alle coördinatoren die na een publieksactiviteit verslag deden van de gang van zaken. Niet alle privé-activiteiten van natuurgidsen werden vermeld. Joop Cronau deed verslag van de vier dagen durende activiteit voor de jeugd van Haarlem.
5. Verslag penningmeester. Door een samenloop van omstandigheden is het financieel verslag over 1985 niet ingesloten bij de uitnodiging voor deze vergadering. Alle papieren lagen ter vergadering ter inzage.
6. Verslag kascommissie. Door ziekte van Arent Meyjes waren slechts twee leden van de commissie aanwezig. Wim Dijkgraaf leest het verslag voor.
7. Décharge penningmeester. De vergadering verleent décharge aan de penningmeester.
8. Benoeming nieuwe kascommissie. De voorzitter dankt Wil

van Beek, die al tweemaal zitting in de kascommissie heeft gehad. De nieuwe commissie bestaat nu uit Wim Dijkgraaf, Arent Meyjes en Claar de Jong.

De voorzitter dankt Plien Peeters voor al het werk dat ze in de afgelopen jaren als penningmeester heeft verricht. Mieke Wilmink overhandigde haar een groene attentie. Na een woordje van Plien begint de pauze.

9. Verslag van de redactie van DE TOORTS. Theo Litjens leest namens de redactie het verslag over het jaar 1985 voor. Aangezien in het komende jaar (1986 dus) de prijs verhoogd wordt, ziet de redactie zich genoodzaakt de omvang van het blad te beperken tot 20 bladzijden. De voorzitter dankt voor en complimenteert de redactie met dit representatieve blad.

10. Mededelingen.

- Het hekwerk rondom Elswout is vernieuwd met als gevolg dat het gaas dat de padden van de weg af moet houden, is verdwenen. Er worden vrijwilligers gevraagd om het gaas opnieuw te bevestigen. Vijf aanwezigen melden zich bij Plien Peeters. Het werk staat onder leiding van Ton Engelman. Staatsbosbeheer zorgt voor gereedschap en materiaal.
- De afdeling heeft een eigen IVN-vlag aangeschaft en een vlaggestok gekregen.
- De districtsvergadering op 16 april a.s. zal bezocht worden door Theo Litjens die ook bij de vorige aanwezig is geweest. Fred Hagens zal hem vergezellen. Op de vraag of er nog meer belangstellenden waren, meldde zich niemand.
- Via de Stichting Welzijn Haarlem kunnen wij in het vervolg voor onze ledenvergaderingen gebruik maken van vergaderruimte in het nieuwe pand van de Stichting, Veerstraat/hoek Kleine Houtstraat.

11. Begroting 1986. Na enige uitleg over verscheidene punten wordt de begroting over 1986 geaccepteerd.

- 12/13. Werkgroepen. Plien Peeters doet verslag van de activiteiten van de werkgroep-cursussen. Zij vertelt over de docenten-kadercursus, die zij samen met Maureen Hulshoff in Bergen volgt. De Groencursus is 18 februari met 24 deelnemers gestart.

Joop Cronau van de werkgroep-excursies doet de suggestie diverse terreinen te inventariseren om het voorwandelen voor publieksactiviteiten te vereenvoudigen. Hij verwijst naar het artikeltje in DE TOORTS van december 1985.

Fred Hagens deelt mee dat er gewerkt wordt aan een folder over de afdeling, in samenwerking met Cees Duinker en de hr. De Jong. In de werkgroep-publiciteit worden nog meer plannen ontwikkeld, waarover we nog zullen horen.

De werkgroep-onderwijs o.l.v. Niels van Esterik is in december 1985 gestart met een project voor 58 Haarlemse basisscholen. Er is een enquête gestuurd naar de directeuren van deze scholen. Daar is zeer positief op gereageerd. Voor het aanbod door het IVN een natuurspad in de omgeving van de school te laten maken was veel belangstelling. Ook wilde men graag artikeltjes over de natuur voor de schoolkrant ontvangen.

Claar de Jong wilde weten of dit werk uit naam van het IVN gebeurt. Dat is inderdaad het geval. En wordt dit werk ook gedaan voor geïnteresseerden buiten Haarlem? Eerst moet het werk in de stad op gang komen; later kan er dan misschien ook iets in andere gemeenten van de grond komen.

Mariska van der Eem deelt mee dat ook de schooladviesdienst in Heemstede belangstelling heeft.

14. Rondvraag. Loes van de Berg vraagt of DE TOORTS als propagandamateriaal gebruikt kan worden. Antwoord: Dat wordt te duur.

De hr. Venings, een nieuw lid, toont zich zeer verheugd over het enthousiasme in de afdeling. Hij hoopt nader kennis te maken.

Theo Litjens vraagt naar de vorderingen van het beleidsplan. De voorzitter deelt mee dat op ons verzoek een vierde thema is toegevoegd: "Massarecreatie en milieu".

15. Sluiting. De voorzitter dankt de aanwezigen voor hun komst en sluit om half elf de vergadering.

Martin Daalmeijer
Mieke Wilmink

-0-0-0-0-0-0-0-0-

Op het weer in april valt weinig staat te maken, zoals blijkt uit een aantal oude gezegden.

- Aprilletje zoet geeft nog wel eens een witte hoed.
- 't Mag vroeg of laat zijn, april wil kwaad zijn.

En de mooiste van allemaal:

- Aprilweer en herengunst, daar is geen staat op te maken.

Zijn deze gezegden echte volkswijsheden? Volgens de deskundigen moeten we er ons maar niet al te veel van aantrekken. Er is meer kans dat ze niet dan dat ze wel betrouwbaar zijn.

-0-0-0-0-0-0-0-0-

BEHOUD DE HEKSLOOTPOLDER

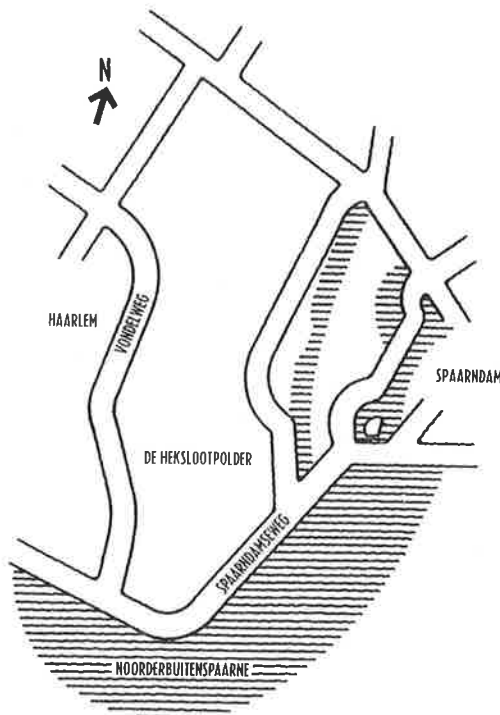
Bij het verschijnen van dit nummer van DE TOORTS is onze activiteit in het Hekslootgebied al voorbij. Die activiteit vond plaats op 11 april. Maar de polder is het waard dat we er achteraf nog een artikelje aan wijden.

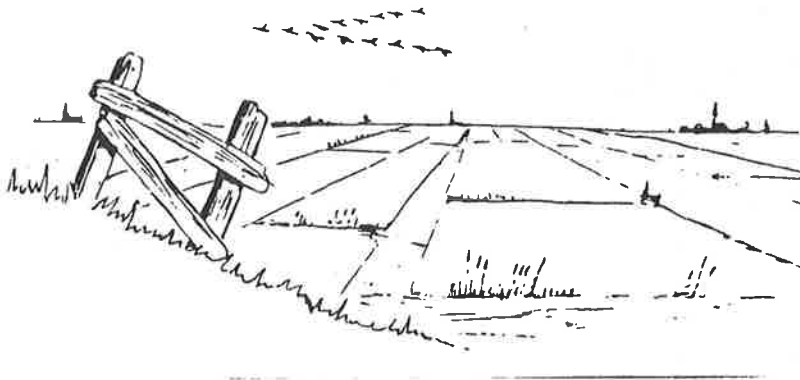
Het gebied ligt tussen Haarlem-Noord en Spaarndam, een groene ruimte aan de grens van de stad (zie kaartje hier-naast).

De afgelopen winter graasden er duizenden vogels, vooral meerkoeten en smienten. Meerkoeten kennen we wel natuurlijk. De smient zal minder bekend zijn. Het is een vrij kleine, prachtig gekleurde eendesoot. De smient is een echte grazer en kon dus in de afgelopen winter, doordat de weilanden niet onder de sneeuw lagen, goed aan de kost komen. Elke winter komt deze eendesoot in grote aantallen in de Hekslootpolder fourageren.

Wanneer de lente haar intrede doet, keren de broedvogels er terug. De eerste kieviten zag ik op donderdag 6 maart. Een tiental dartelde door de lucht, nog wel zwijgend, maar toch... Het begin is er. Weldra zullen grutto's, tureluurs graspiepers en leeuweriken volgen. Op diezelfde donderdag vloog er trouwens al een leeuwerik zingend boven de nog triest bruine weilanden, waar ook nog veel smienten zich te goed deden aan de dorre grassprietjes. Dat alles, samen met de waterhoentjes, futen, kuifeenden, talingen en wilde eenden, maakt een wandeling door de polder tot een feest. Blauwe reigers staan te vissen en in het broedseizoen worden overvliegende kraaien en meeuwen aangevallen door furieuze steltlopers. Wie rustig de tijd neemt, kan in de Hekslootpolder veel vogels observeren, vogels die - nu nog wel - rustig broeden en voedsel zoeken in de polder, welwillend bekeken door een handjevol agrariërs dat daar veeteelt bedrijft op vruchtbare, vochtige weilanden met een bijzondere bodem. De ondergrond is veen, bedekt met een laag klei. Er groeien op voor publiek ontoegankelijke delen bijzondere planten.

Fijn, dat we in het noorden van de stad nog zo'n mooie

polder hebben.
Fijn, dat die
polder gastvrij
is voor vele
vogels. Fijn,
dat wij daar kun-
nen wandelen en
fietsen zonder
de rust wezenlijk
te verstoren.
Fijn, dat...
Maar nee, donke-
re wolken pakken
zich samen, geen
wolken die le-

venbrengende regen geven, maar figuurlijke wolken, waar-
van bedreiging uitgaat. De Hekslootpolder moet volgebouwd
worden, vindt het gemeentebestuur. Hier en op een viertal
andere nu nog groene plaatsen aan de rand van de stad moe-
ten huizen verrijzen. In de Hekslootpolder moet dat gedeel-
telijk etagebouw worden. Kunt u het zich voorstellen? Flats
in plaats van groene ruimte. Straten in plaats van weilanden.
Verkeerslawaaï in plaats van vogelzang. En waarom? Is de
woningnood in Haarlem dan echt zo groot? Op Haarlems grond-
gebied, vooral in Schalkwijk, staan vele woningen leeg.
Hoofddorp bouwt hele nieuwe wijken en in de Velserbroek-
polder is men ook al bezig. Waarom dan toch bouwen in de
Hekslootpolder? Geen kwestie van echte noodzaak, maar van
politiek. Elk te bouwen huis levert de gemeente vanuit
Den Haag subsidie op. Ook al bouw je voor leegstand. Een
ingewikkelde gang van zaken. De hoop van de gemeente de
huidige daling van het inwoneraantal in een stijging om
te zetten door al maar meer huizen te bouwen lijkt irreëel.
Opnieuw zal er wel weer een stukje welzijn (groene ruimte)
worden opgeofferd aan welvaart (geld).

Jammer dat een zo positief begonnen artikel zo in mineur
moet eindigen. Toch wilde ik dit schrijven. Ik ben er niet
gerust op; ik vind dat er niet nog meer groen mag worden
opgeofferd. Wanneer ook u vindt dat de Hekslootpolder groen
moet blijven, sluit u dan aan bij de Vereniging "Behoud de
Hekslootpolder". De contributie bedraagt slechts f 10,- per
jaar. Het gironummer is 50 38 962 t.n.v. Ver. Behoud de
Hekslootpolder, Haarlem. Voor meer informatie kunt u terecht
bij mevr. Catau-Louwerens, Vondelweg 42 rd, Haarlem, tel.
023-37 54 74.

Plien Peeters

-0-0-0-0-0-0-0-

"Winter zacht, in de meimaand geen pracht; winter fel, de
meimaand wel." Zou het waar zijn? Dan staat ons nog veel
moois te wachten!

-0-0-0-0-0-0-0-

Wegwijs

IN NATUUR- EN MILIEU-
BESCHERMEND NEDERLAND

ACJN

Er werd mij als lid van de ACJN gevraagd iets over deze vereniging te schrijven. Bij deze dan.

In 1952 werd onze afdeling "Zwarte Stern" opgericht als onderdeel van de Christelijke Jeugdbond voor Natuurstudie. De naam CJN is later door een fusie met de Katholieke Jeugdbond veranderd in ACJN en luidt voluit: Algemene Christelijke Jeugdbond voor Natuurstudie en Natuurbescherming. Het doel van de vereniging wordt in deze naam voldoende uitgedrukt.

Wij zijn echt een jeugdbond, georganiseerd voor en door jongeren van 12 tot en met 25 jaar. Als je de 25 bent gepasseerd, moet je de bond verlaten. Je wordt dan tot ouwe sok verklaard. Hoeveel ouwe sokken zullen er later in het IVN terechtgekomen zijn?

Wij zijn een onderdeel van een landelijke bond, die bestaat uit zo'n 40 afdelingen, verspreid over het hele land. De afdeling Haarlem bestaat uit 35 leden en ca. 50 donateurs. De activiteiten bestaan vooral uit excursies. Gemiddeld zijn er per week twee excursies naar allerlei gebieden in de omgeving. In principe krijgen veel takken van natuurstudie aandacht, zoals vogels, planten, zoogdieren, insekten en zee-organismen. Naast de excursies zijn er ook regelmatig lezingen en worden er onderzoekjes gedaan. Zo controleren we elk jaar nestkasten voor vogels in de Kennemerduinen. En we tellen stookolieslachtoffers langs de kust van Noordwijk tot Zandvoort voor het NSO (Nederlands Stookolieslachtoffer Onderzoek).

Andere onderzoekjes zijn geweest: een broedvogelinventarisatie in Elswout en een muizenonderzoek in de Kennemerduinen. Verder krijgt de natuurbeschermingskant ook aandacht, zoals bijvoorbeeld het Kostverlorenpark waar Jaap Kolpa vroeger zeer intensief mee bezig is geweest.

Elke vakantie zijn er wel kampen in het hele land, waar de verschillende takken van natuurstudie aandacht krijgen. Vaak worden dan mensen van de landelijke werkgroepen uitgenodigd die dan onderzoekjes helpen opzetten, bijvoorbeeld naar het voorkomen van zoogdieren, steltlopers, insekten, planten enzovoort. Al met al is de ACJN een actieve en ge-

zellige vereniging, waar een hoop gedaan en geleerd kan worden.

Onze contacten met andere milieuverenigingen in Haarlem bestaan vooral uit samenwerking met VWG (Vogelwerkgroep) Haarlem, NJN (Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie) en de werkgroep van Stichting Duinbehoud Zuid-Kennemerland.

Ik hoop dat de belangstelling voor andere verenigingen leidt tot een wat bredere samenwerking op het gebied van natuurstudie en natuurbescherming. Ik denk met name aan de Stichting Zuid-Kennemerland Natuurlijk en de manifestatie in het voorjaar van 1987 die door alle milieuverenigingen gezamenlijk georganiseerd wordt.

Secretaris van de afdeling Zwarte Stern is Caroliene Joosten, Hyacintenlaan 19, Haarlem, tel. 023- 31 40 73.

Huub Veldhuijzen van Zanten
Spuistraat 68
Amsterdam

-0-0-0-0-0-0-0-0-

IVN en het onderwijs

In december vorig jaar is de onderwijswerkgroep van onze afdeling van start gegaan. Op dit ogenblik (maart 1986) nemen er acht leden aan deel. Het doel van de werkgroep is het stimuleren van activiteiten op het gebied van natuur- en milieu-educatie in het (basis)onderwijs. Gezien het omvangrijke "werkgebied" - ca. 70 (!) basisscholen in Haarlem - besloten we onze aandacht vooral te richten op de leerkrachten. Op deze wijze proberen we het meeste rendement van onze activiteiten te krijgen.

De "eisen" die door het onderwijsveld aan ons werk worden gesteld, zijn:

- nadruk op praktisch bezig zijn met de leerlingen, geen theorieën;
- direct toepasbaar materiaal voor de leerlingen ("panklaar");
- geen rompslomp voor de leerkracht m.b.t. organiseren e.d.

Waar gaat de meeste belangstelling van de leerkrachten naar uit? Bijvoorbeeld:

- Een natuurpad in de schoolomgeving?
- Per seizoen een wandelboekje voor de schoolomgeving?
- Hoe gebruik ik de schoolomgeving optimaal in mijn natuuronderwijs (verzamelen van materiaal uit de buurt)?
- Een stukje natuuronderzoek stimuleren via de schoolkrant?
- Een werkmiddag ten behoeve van leerkrachten?

Besloten werd deze vragen eerst via een enquête onder de scholen te peilen. Het onderwerp waarvoor vanuit het onderwijs de meeste belangstelling zou worden getoond, zou verder worden uitgewerkt.

Zo gezegd, zo gedaan. Eind januari was er heel wat respons ontvangen - heel verheugend - en die was duidelijk: het uitzetten van een natuurpad staat nummer 1. Zo'n 35 scholen hebben hier zeer positief op gereageerd. Ook het toezenden van een natuurartikel voor de schoolkrant scoorde erg hoog. We namen ons voor beide uit te werken, maar te beginnen met de natuurpaden. Dit lijkt een ambitieus plan en dat is het ook wel een beetje. Met z'n achten kun je niet alles tegelijk. Maar als de werkgroep bij elkaar komt, worden tips uitgewisseld en natuurlijk hoeven er geen 35 unieke natuurpaden te ontstaan. Voor natuurpadonderwerpen die in de buurt van veel scholen voorkomen (denk aan bomen!) zijn bijvoorbeeld opdrachtjes te bedenken die ook elders heel goed kunnen worden toegepast.

De werkwijze die bij het samenstellen van het natuurpad wordt gevolgd, is ongeveer de volgende:

- Globaal een route uitzoeken in de buurt van de school/scholen waarlangs (in de loop van het jaar) wel iets te zien valt. Het is aan te bevelen de route per seizoen een keer te lopen, zodat er, indien nodig, onderwerpen aan het pad kunnen worden toegevoegd.
- Per onderwerp worden vragen of een opdrachtje gesteld. Sommige vragen of opdrachten kunnen later in het pad eventueel terugkomen (bijv.: de schors van verschillende bomen overtrekken). Het is echter wenselijk niet alle onderwerpen in hetzelfde jasje te verpakken, maar in volgorde en vraagstelling te variëren.
- De precieze aanpak en aankleding van het geheel worden verder aan een ieder persoonlijk overgelaten (anders wordt het ook zo'n eenheidsworst).

Dit was in het kort iets over de activiteiten van de onderwijswerkgroep.

Als u zich voelt aangesproken door dit actieve clubje en ook iets dergelijks voor scholen zou willen doen, neem dan contact op met Niels van Esterik, tel. 17 16 25.

Onderwijswerkgroep,
Niels van Esterik

-0-0-0-0-0-0-0-0-0-

GIDSENCURSUS

NIEUWE STIJL

Er start in september weer een gidsencursus, de derde sinds de oprichting van onze afdeling. Deze cursus heeft een andere opzet dan de twee voorgaande.

Al enige jaren waart de "geest van vernieuwing" door het IVN en dus óók door de gidsencursus. De te starten cursus, die we eigenlijk veel liever kadercursus zouden willen noemen, zal dan ook een vernieuwde cursus zijn. Wat houdt dat in?

Het is onmogelijk in het korte bestek van dit artikel een volledig beeld te geven van die vernieuwing. Er zijn

tientallen vellen over volgeschreven. Daarom enkele facetten.

De gidsencursus oude stijl leidde op tot natuurgids: iemand die - uitgerust met een behoorlijke hoeveelheid basiskennis - als excursieleider met publiek het veld in trekt.

De cursus nieuwe stijl leidt op tot actief IVN'er. Dit houdt een verbreding van de opleiding in. Tijdens de cursus maakt men kennis met de gebieden waarop men als IVN'er actief kan zijn (worden), zodat ieder kan kiezen in welke richting hij/zij zich wil ontplooiën. Naast het rondleiden van publiek kan worden gedacht aan het uitzetten van natuurpaden, het maken van tentoonstellingen, aan bestuurlijke functies, het werken met kinderen enz.

In de loop van de cursus bepalen de cursisten dan zelf in welke activiteit(en) zij zich uiteindelijk het prettigst voelen; in die richting "studeren zij af".

Enkele andere nieuwe elementen zijn:

- De inhoud van de cursus krijgt een accentverschuiving van kennisgericht naar praktijkgericht.
- het kennisaspect wordt uitgebreid naar de milieukant.
- In de loop van de cursus zal het vroeger centraal staande doceren plaatsmaken voor begeleiden en zullen de cursisten steeds meer zelfstandig gaan werken, alleen of in kleine

groepen.

- Voorheen werd tijdens de opleiding de nadruk gelegd op hoe je kennis overdraagt. Veel belangrijker lijkt het, dat men leert hoe men anderen kan motiveren zélf te leren en hoe men kan leren van elkaars ervaringen. Dat zal in de nieuwe opleiding dus zeker een belangrijke plaats innemen.
- Er zal veel aandacht worden besteed aan didactische vaardigheden.
- Er zal een constante wisselwerking zijn tussen cursus (cursisten) en de afdeling. Introductie in de afdeling zal ondermeer plaatsvinden via bestaande werkgroepen. Ook zullen er mentoren worden ingeschakeld.

Wij hopen dat u uit het voorgaande enigszins een idee hebt gekregen hoe de nieuwe gidsencursus er uit gaat zien. Wij zijn ons bewust van de onvolledigheid van dit artikel. Er zullen zeker vele vragen rijzen, waarop een antwoord wordt verwacht. Geen nood! In juni houden we enkele informatie-avonden over de te starten natuurgidsencursus (kadercursus dus). Daar is iedereen die wat meer informatie wil ontvangen, welkom. Op die avonden zult u in ieder geval kunnen horen wanneer de lesavonden zijn, iets over een weekend in het begin van de cursus en over excursies. En natuurlijk ook wat het u gaat kosten aan cursusgeld enz.

De avonden zijn vrijblijvend, dat wil zeggen dat het bijwonen niet noodzakelijk gevolgd hoeft te worden door het volgen van de cursus. Laat u degelijk informeren, opdat u niet onbezonnen aan de vrij lange, tijdvergende cursus gaat beginnen. De cursus gaat namelijk anderhalf jaar duren en men moet rekenen op minstens drie bijeenkomsten per maand. (In de zomerperiode - vanaf ongeveer half juli tot half september - worden geen lessen gegeven.)

Hebt u interesse? Geef u nu alvast op voor een van de informatie-avonden. Schrijf die datum in uw agenda. U kunt de avond dan niet vergeten en wij zitten niet drie avonden voor niets te wachten.

De koffie is bruin, de thee trouwens ook, op:

- maandag 2 juni
- dinsdag 3 juni
- woensdag 4 juni

Elk van de avonden begint om 20.00 uur en duurt hoogstens twee uur. Plaats van handeling is Thijsse's Hof aan de Mollaan in Bloemendaal.

Opgeven voor een van de avonden kunt u schriftelijk doen aan Flien Peeters, Delftlaan 71, 2023 LC Haarlem, of telefonisch op de volgende nummers: 26 34 36 (Flien Peeters) en 26 37 35 (Henny Kenselaar).

Tot ziens in juni,
De werkgroep cursussen

-0-0-0-0-0-0-0-0-

GROENE WINKEL

Op het Landelijk Bureau aan de Plantage-Middenlaan in Amsterdam is een "groene winkel". Dat is niets nieuws. Die winkel is er al meer dan twintig jaar.

Veel afdelingen hebben ook een groene winkel, een soort filiaal van het bedrijf in Amsterdam. Ook in onze afdeling is er zo een. Veel van onze leden en donateurs kennen onze winkel, doordat deze zich manifesteert op dagen zoals knoppendag, paddestoelendag en dergelijke. Die mensen weten ook, dat in de groene winkel posters, boeken, werkboeken, kalenders, kwartetspellen, zoekkaarten en nog vele andere zaken te koop zijn.

Als er nieuwe artikelen in de groene winkel van het Landelijk Bureau verschijnen; wordt dat bekend gemaakt aan de besturen van alle afdelingen, maar leden en donateurs zullen daar meestal niet veel van gewaarworden. Daarom voeren we nu de rubriek "Groene winkel" in. Daarin zullen we vermelden wat er zoal aan nieuwe spullen op de IVN-markt verschijnt.

Op de uitgavenlijst 1985-1986 staan de volgende artikelen als nieuw geboekt:

Posters

Schapenaffiche (89 x 54 cm), vierkleurendruk; o.a. afbeeldingen van 18 soorten schapen; prijs f 8,-.

Twee roofvogelaffiches (86 x 58 cm), vierkleurendruk; plaat 1 geeft dagroofvogels weer, plaat 2 de nachtroofvogels (uilen); prijs f 10,- per stuk.

Amfibieënaffiche (90 x 60 cm), vierkleurendruk; hierop staan alle met uitsterven bedreigde Nederlandse amfibieësoorten; prijs f 7,50.

Boeken

Drs.E.J.Weeda: Nederlandse oecologische flora, Wilde planten en hun relaties, deel 1 (25 x 29 cm); 304 pagina's; aquarellen en foto's van de bekende kunstenaars Chiel, Rein en Taco Westra; prijs f 59,50 (in de boekhandel f 75,-).

Register bij de serie Nederlandse Landschappen (de zogenoemde Ontdekboeken); prijs van het register f 15,-.

Diversen

Katoenen draagtas; gebroken wit met groen IVN-vignet; prijs f 6,50.

Tot zover de nieuwe artikelen. Natuurlijk zijn ook alle eerder in de handel gekomen spullen uit voorraad of op bestelling te leveren. Adres van de groene winkel: Plien Peeters, Delftlaan 71, 2023 LC Haarlem, tel. 023-26 34 36.

Koningshof

Historische schets van een landgoed

Een van de mooie buitens die onze binnenduinstrand rijk is, is - net als Elswout - Koningshof, gelegen naast de uitspanning Kraantje Lek.

Dit landgoed, dat duidelijk uit twee gedeelten bestaat: bos en duin, is zeker een wandeling waard. Dat zult u ongetwijfeld ervaren, als u er in de stille uren rondwandelt en de rustgevende sfeer op u laat inwerken. Dan merk je pas hoe onrustig je innerlijk bent. Zo kan de natuur een goede waarschuwing en tevens medicijn zijn. (Voor hen die niet tegen stilte kunnen, bestaat er altijd nog de mogelijkheid op bepaalde zondagen met een plaatselijke wandelvereniging door het gebied te denderen.)

Hoe komt het landgoed nu aan de naam Koningshof? Het gebied doet inderdaad statig en koninklijk aan - het huis niet minder - maar historisch is er meer grond voor een verklaring.

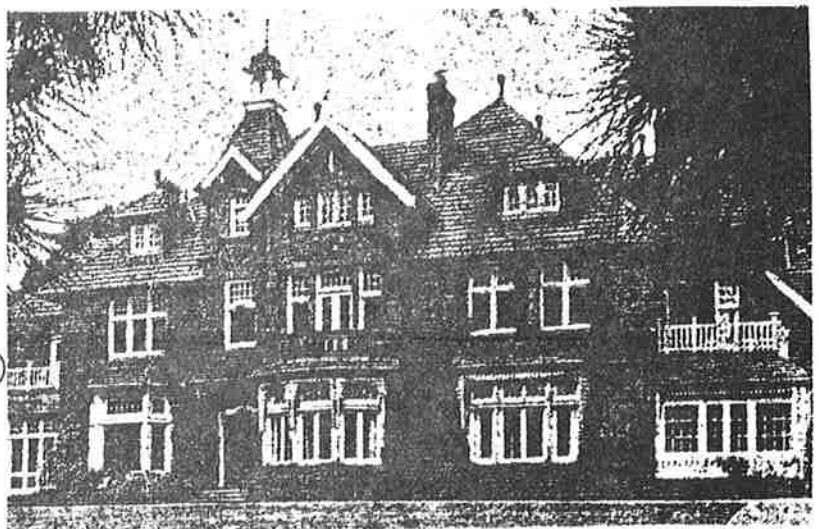
Op de Volmeer, een gedeelte van het huidige gebied, werd rond 1745 door Jan Hendrik (de) Koning (geén familie van Hendrik Jan de Tuinman) een boerenbedrijfje begonnen. Vandaar waarschijnlijk de naam Koningshof. Bovendien komt het woord hof ook voor in de betekenis van: bij een woning behorend verf, waar gewassen verbouwd en dieren gehouden worden.

*mitig vormig
afgepeld*

boerenhofstad

Door de eeuwen heen komt het totale gebied deel voor deel bij het landgoed Elswout, waarvan Gabriël van Marcelis en de familie Borski bekende eigenaren waren.

Als later (eind 19e, begin 20e eeuw) de uitgestrekte landgoederen in kavels uiteenvallen en verkocht worden, komt rond 1898 op dit aangekochte deel een Engels landhuis te staan, gebouwd door architect Abraham Salm, die zijn gevoel voor detail hierin uitleefde.

Landschapsarchitect Leonard Springer was verantwoordelijk

voor de aanleg van het park, de weide en het bos.

In 1913 werd het landgoed aanzienlijk uitgebreid met het duidelijk herkenbare duingebied. Er werden Corsicaanse den-
nen geplant, onder andere tegen verstuiwing. *roel corder*

De heer J.A.W.Luden mogen wij wel erg dankbaar zijn, want hij legateert Koningshof in 1962 aan de Vereniging tot Be-
houd van Natuurmonumenten, die er in 1973-1974 nog 57 ha
aan toevoegt.

J.Diekstra

-0-0-0-0-0-0-0-0-0-

OPROEP!

Voor allen die denken/zeker weten/niet zeker
weten/er nog nooit over hebben gedacht, dat zij
kunnen helpen bij de gidsencursus nieuwe stijl,
die na half september 1986 begint.

Voor al deze mensen wordt op woensdag 14 mei
een informatie-avond gehouden in Thijsse's Hof,
Mollaan, Bloemendaal, aanvang 20.00 uur.

Wij, het cursusteam, gaan dan uiteenzetten op
welke gebieden en op welke wijze we hulp nodig
hebben. Kortom: wat er verwacht wordt van mede-
werkers aan de cursus.

Deelnemers aan deze informatie-avond hoeven
zich nergens verplicht toe te voelen. Sommigen
zullen tot de conclusie komen, dat zij niet
willen of kunnen meewerken. Dat is jammer, maar
dat wordt volledig geaccepteerd. Anderen zullen
zich gedurende de avond een beeld vormen hoe
zij kunnen helpen, hoeveel tijd ze eraan kun-
nen besteden, of zij zich voor de volle 1½
jaar willen vastleggen of voor een kortere
periode. In overleg met het team kan met deze
mensen worden verder gegaan.

KOM IN IEDER GEVAL!

Bent u toevallig die avond verhinderd en
denkt u dat u aan de cursus kunt meewerken,
neem dan zo spoedig mogelijk contact op met:
Maureen Hulshoff, tel. 020-73 20 71,
of met:
Plien Peeters, tel. 023-26 34 36.

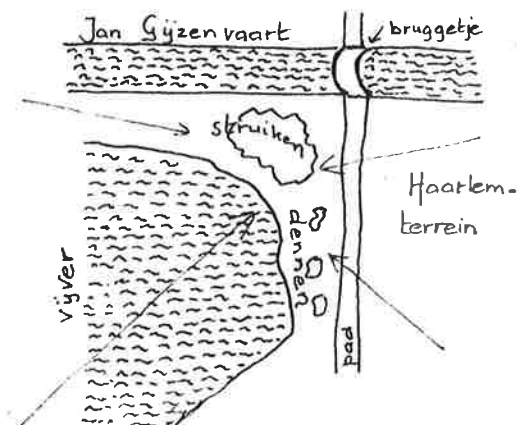
De werkgroep-
cursussen

Slaaptrek

Hebt u zo ook wel eens gezien, die groepen spreeuwen die zich aan het eind van de dag allemaal in dezelfde richting voorttrekken? Als wij begin maart aan de avondmaaltijd zitten, zien we ze altijd gaan. Soms strijkt een groep neer in de eik van de benedenburen. Daar zingen, fluiten, kwetteren en lawaaien ze een poosje. Vaak pikken ze nog een hapje

eten van het dakje van een van de schuurtjes. Opeens trekken ze weer verder, allemaal naar het noorden, naar de gezamenlijke slaappleaats. Aan het eind van de laatste vorstperiode ontdekte ik waar deze zich bevindt. Terwijl ik bezig was met inventariseren voor een natuurpad in de buurt van de Jan-Gijzenvaart, werd mijn neus getroffen door een onaangename stank. Het struikgewas en de dennen aan de oostzijde van de vijver van het Noordersportpark waren bedekt met een dikke, witte laag vogelpoep. Toen ik erheen liep om eens te kijken, glibberde ik uit over een dito laag op de grond. Dit was vast en zeker een spreeuwenslaappleaats.

Op 26 maart ben ik er, toen het donker was, even naar toe gefietst. De stank was minder doordringend (een gevolg van een aantal stevige regenbuien?), maar de vogels waren er. Ze waren nog lang niet tot rust gekomen. Je kon ze tegen de lichte hemel zien afsteken.

De groep in het Noordersportpark is niet zo erg groot; ik denk een paar duizend.

Wanneer ze in groepen boven de slaappleaats arriveren, strijken ze direct neer op het plekje, waar ze de nacht willen doorbrengen. Iedere spreeuw heeft zijn eigen stek. Onderzoekers ontdekten op een slaappleaats een gedeeltelijk witte spreeuw, die elke avond op dezelfde tak van een bepaalde boom zat. Andere onderzoekers hebben eens de slapende spreeuwen van een struik weggevangen. De volgende avond bleef die struik leeg, terwijl rondom bomen en struiken tjokvol zaten.

Zo'n groep als die van het Noordersportpark wordt klein genoemd (tot zo'n 20.000 exemplaren). Bij een middelgrote slaappleats (tussen 20.000 en 250.000) komen de spreeuwen niet zo maar binnenvallen. Het gevaar voor botsingen is dan te groot. Spreeuwen die op zo'n middelgrote slaappleats de nacht doorbrengen, blijven eerst een poosje in de lucht. Zij vormen een dichte wolk en houden een soort vlieg oefeningen. Laatkomers voegen zich bij de groep; soms scheidt een groepje zich af. Even later sluit het zich weer aan bij de grote groep. Op een bepaald moment daalt de wolk tot boven de slaappleats. Hij slingert heen en weer. Een groep

van zo'n 2500 exemplaren splitst zich af en strijkt neer. De rest trekt weer op. Dit herhaalt zich tot alle spreeuwen een plekje hebben gevonden.

Voor spreeuwen van een grote slaappleats (meer dan 250.000) zou deze manier van landen te lang duren. Zij komen eerst bijeen op een ruime verzamelplaats. Wanneer iedereen daar is aangekomen, gaan de vogels weer op de wieken en vliegen richting slaappleats. Daar strijken ze dan neer in een dichte, ononderbroken stroom.

Slaappleatsen zijn overal waar spreeuwen zijn. Mensen die veel per trein reizen, is het vast wel bekend dat het Cantraalstation in Amsterdam altijd een heel leger spreeuwen herbergt onder de overkapping aan de westzijde. Onlangs ontdekte ik dat ze ook slapen onder de overkapping van het station in Utrecht.

Uit de literatuur blijkt dat oude gebouwen, zoals de St. Paul's Cathedral in Londen, de dom van Keulen, als slaappleats worden gebruikt. Het Surrogate's Court in New York en het Josaphatpark in Brussel zijn weer andere bekende plaatsen waar tienduizenden spreeuwen de nacht doorbrengen.

Dergelijke concentraties van vogels trekken natuurlijk de aandacht. Natuuronderzoekers zouden graag willen weten waarom spreeuwen zich in zulke grote aantallen verzamelen voor de nacht.

Er zijn heel wat theorieën bedacht; de meningen blijven verdeeld. Sommigen veronderstellen dat spreeuwen bij elkaar slapen om warm te blijven. Dicht tegen elkaar aangedrukt verliezen ze weinig energie door warmteverlies. Anderen vinden dat onzin. De energie die spreeuwen gebruiken om de slaapplaats te bereiken, overtreft het energieverlies door afkoeling. Bovendien besparen 3 à 4 vogels, die tegen elkaar aan kruipen, ook al een behoorlijke hoeveelheid energie. Dat kan dus niet de doorslaggevende reden zijn voor het gedrag, vooral ook niet, omdat slaapplaatsen ook in de zomer worden gebruikt en dan is bescherming tegen de kou nauwelijks nodig.

Volgens andere onderzoekers is het slapen in grote groepen veiliger. Een feit is dat in groepen fouragerende vogels over het algemeen tamelijk ongestoord hun gang kunnen gaan. Er zijn altijd wel een paar exemplaren die gevaar tijdig opmerken en een alarmkreet laten horen. Een grote groep kan zich bovendien beter te weer stellen tegen een vijand. Maar de slaapplaatsen trekken juist roofvogels en andere vijanden aan. En mensen, die het niet eens zouden merken als hier en daar een spreeuw sliep, hebben last van de herrie en het vuil, dat de spreeuwen achterlaten. Zij zullen vaak proberen die slaapplaatsen te verstoren.

Een steekhoudende reden voor het gezamenlijk slapen is volgens sommigen dat de vogels "inzicht" krijgen in het aantal exemplaren waarmee de aanwezige hoeveelheid voedsel gedeeld moet worden. Een fouragerende spreeuw merkt al etend of er veel of weinig voedsel is. Als hij opkijkt, ziet hij dat er ook andere spreeuwen naar eten zoeken. Maar hij heeft geen idee van de aantallen spreeuwen, die buiten zijn blikveld opereren. En die eten toch dezelfde zaken als hij. Zijn er te veel, dan dreigt er honger. Hij moet dus ongeveer op de hoogte zijn van het totale aantal soortgenoten in zijn woongebied. Een van de manieren om daarachter te komen is op geregelde tijden allemaal op één plaats verzamelen. Dat kost echter tijd, die ze misschien liever zouden besteden aan voedselzoeken. Daarom komen de vogels bij elkaar op een tijd, dat ze toch geen voedsel kunnen vinden: de nacht. Zo krijgen ze een indruk van hun aantal.

Ook dit is slechts een theorie.

Bij het krieken van de dag verlaten de spreeuwen hun slaapplaatsen. Ook dan doen ze in groepen. Wij zien daar meestal alleen iets van als de nachten lang zijn en wij ongeveer gelijk met de zon uit bed komen. Vanuit onze kamer zien we de groepen dan tijdens het ontbijt in zuidelijke richting langs komen. In deze tijd van het jaar merken we er niets van. De spreeuwen zijn al lang vertrokken als wij nog op één oor liggen.

De gegevens voor dit artikel heb ik uit mijn eigen waarnemingen en uit het boekje "De Spreeuw" van Hugh Gallacher uit de serie "Dieren dichterbij", uitgeverij Spectrum.

Tot slot nog een ervaring van de schrijver van voornoemd boek.

"Op een wintermiddag liep ik eens door Amsterdam van het Rokin naar het Centraal Station. Een gekrioel van stuurs kijkende voetgangers, gierende trams en razende auto's. In de lucht een spreeuwenwolk. Hoog boven de baaierd van stadslawaai vliegen de vogels in hechte formatie. Tegen de avondlucht tekenen zij hun figuren. Als theeblaren dwarrelen zij in het rond. Nu eens gaat het laag over de bomen in de richting van Victoria hotel, dan weer terug over de contouren van het Centraal Station. Als één man keren en wenden de vogels, de wolk rekt uit en balt weer samen. Beneden, met de blik naar de grond gericht, onwetend van het schouwspel boven zich, lopen de mensen zwijgend tussen de uitlaatgassen..."

(De illustraties zijn afkomstig uit genoemd boek.)

Plien Peeters

-0-0-0-0-0-0-0-0-

wieren

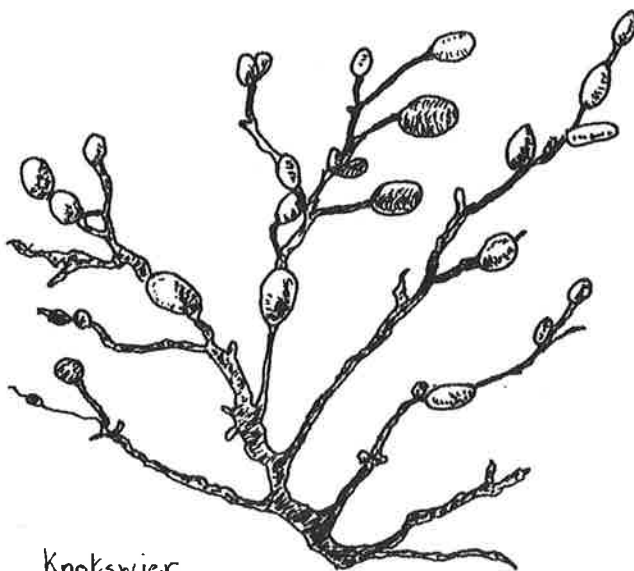
Nu het weer wat beter wordt, wordt het tijd weer eens langs de vloedlijn te gaan kijken. Langs onze kust en liefst op dijken en pieren in het gebied tussen hoog- en laagwaterlijn groeien wieren in ontzaglijke hoeveelheden. Bij storm kunnen die losgerukt worden en dan ligt het strand bezaaid met lange, bruine of zwarte slierten, waaraan dikke blazen zitten. Als die blazen - luchtkamers die moeten voorkomen dat het wier naar de bodem zakt - groot zijn en verspreid op de plant zitten, hebt u te maken met knotswier. Zitten de blazen twee aan twee en zijn ze vrij klein, dan hebt u blaaswier gevonden. Vaak zult u ook riemwier tegenkomen. Het ziet er uit als een bruine veter van ongeveer een halve centimeter breed en het kan gemakkelijk een lengte van vier meter bereiken.

De grote afwezige - die u overigens niet zult missen, omdat u hem niet kent - is het zeegras. Zo'n dikke vijftig jaar geleden zag het water tussen Wieringen en Texel groen van het grote zeegras, dat men daar wier noemde. Het vroegere eiland Wieringen heeft er zelfs zijn naam aan te danken, naar we met vrij grote zekerheid mogen aannemen.

Zeegras is vreemd spul. Misschien weet u dat het vroeger veel werd gebruikt als vulling voor matrassen en stoelzittingen. Maar dat was niet het enige nut van het zeegras. Men maakte er ook dijken van. Als u dat niet gelooft, moet u maar eens aan de oude zuidkust van Wieringen gaan kijken. Daar ligt nog zo'n wierdijk, die overigens al meer dan honderd jaar geen dienst meer doet. Stel u voor! Die dijk moet dus een flink stuk ouder zijn dan een eeuw en al die tijd heeft het wier standgehouden. Het is bestand tegen weer en wind en heeft de eigenschap, die we in plastic zo verfoeien, dat het boven water vrijwel niet vergaat.

In de wervelden wemelde het van de vis. En nu... nu is nergens meer groot zeegras te bekennen. Alleen het kleine zeegras komt hier en daar nog voor. Hoe komt dat? "Door de Afsluitdijk," zullen sommigen zeggen en dat zijn degenen die zich herinneren dat zich in 1932, het jaar waarin de dijk klaarkwam, de ramp voltrok en het zeegras ten onder ging. Maar we mogen niet aannemen dat de Afsluitdijk in heel Noordwest-Europa zijn invloed heeft doen gelden. Want de sterfte van groot zeegras was algemeen. Men denkt daarom dat een virusziekte de boosdoener was.

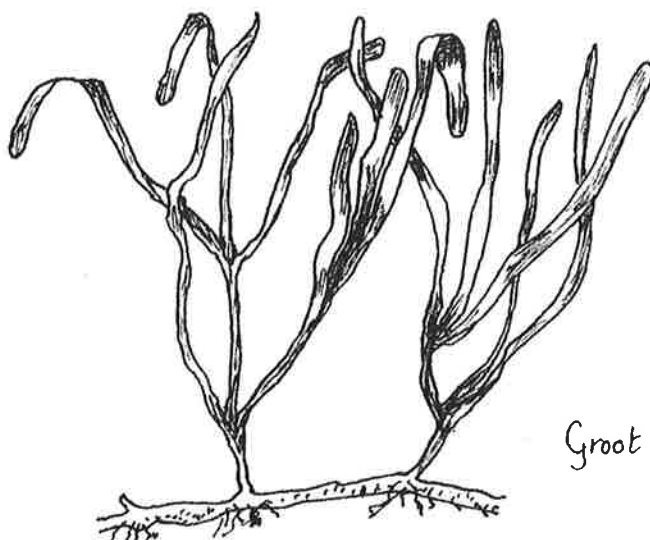
Gerard Peeters

Knotswier

Blaaswier

Groot zeegras

PROGRAMMA EXTRA-ACTIVITEITEN

Deze activiteiten zijn bestemd voor onze leden en donateurs. Introducties zijn welkom.

Zondag 29 juni BINNENSTAD, wandeling; vertrek: parkeerplaats Koudehorn t/o politiebureau; 9.00 uur; coörd. Henny Kenselaar (26 37 35)

Dinsdag 8 juli MIDDENDUIN, wandeling; vertrek: ingang CIOS, Duinlustweg; 19.30 uur; coörd. Jaap Kuypers (36 16 76).

Maandag 14 juli KENNEMERDUINEN, lange wandeling; vertrek: ingang Bergweg (toegangskaart verplicht); 19.00 uur; coörd. Plien Peeters (26 34 36).

Zaterdag 19 juli JAC.P.THIJSSE PARK, Amstelveen; vertrek: Prins Bernhardlaan (ingang park); 9.30 uur. Het park is met de bus te bereiken (Centraal Nederland, bus 142); uitstappen: Broersepark, Amstelveen, rechtdoor lopen tot de bocht; daar ligt de ingang van het park; busrit Haarlem-Amstelveen duurt + 1 uur; daarna nog een kwartiertje lopen. Aanbod en aanvraag van e.v. autovervoer: 26 37 35. Coörd. Jaap Kuypers (36 16 76).

Donderdag 24 juli DELFTOEVER, wandeling; vertrek: Mendelcollege, Pim Mulierlaan; 19.30 uur; coörd. Plien Peeters (26 34 36)

Woensdag 30 juli THIJSSSE'S HOF, determineren van planten; van 10.00 uur tot + 14.00 uur; indien mogelijk loop en flora meenemen; coörd. Plien Peeters (26 34 36).

Zondag 3 aug. AMSTERDAMSE WATERLEIDINGDUINEN, wandeling; vertrek: ingang Panneland, eind Bekslaan, Vogelenzang (toegangskaart verplicht); 9.00 uur; duur wandeling ongeveer 4 uur; coörd. Nico Selie (02520-29952).

Dinsdag 12 aug. DE POEL, Amstelveen, wandeling; vertrek: zwembad; 19.30 uur. Zie voor openbaar vervoer 19 juli, maar nu een halte eerder uitstappen, namelijk bij halte het Raadhuis. Coörd. Jaap Kuypers (36 16 76).

Woensdag 20 aug. WATERLAND, Velsen, vertrek: ingang aan de Rijksweg (de weg waaraan ook Beeckesteyn ligt); 19.30 uur; coörd. ??? (wie geeft zich op?)

De wandelingen duren $1\frac{1}{2}$ à 2 uur, tenzij anders aangegeven. De bedoeling van deze activiteiten is: a) meer contact met elkaar te krijgen; b) onze eigen kennis uit te breiden. Dat laatste proberen we te bereiken door al "grasduinend" samen te wandelen. Ieders inbreng wordt op prijs gesteld. Wie alleen maar wil meelopen, mag dat natuurlijk ook doen. Opgeven voor de excursies is niet nodig; zorg gewoon op tijd te zijn. We vertrekken exact op de aangegeven tijd.

De excursies gaan altijd door; alleen bij noodweer even contact opnemen met de coördinator.

Het is verstandig flora, loop en kijker zelf mee te nemen.

BELANGRIJKE MEDEDELINGEN BETREFFENDE HET PROGRAMMA

Tot en met juni staat het programma definitief vast (zie achterzijde omslag). We rekenen weer op ieders hulp.

De voorwandelingen staan open voor alle leden en donateurs.

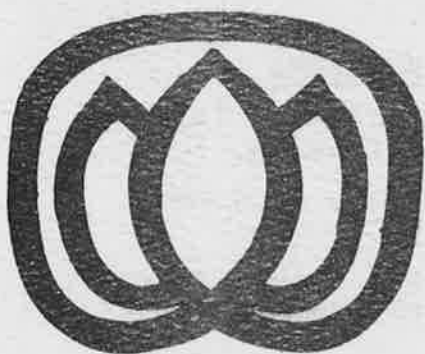
Willen degenen die de excursies willen helpen leiden vroeg-tijdig contact opnemen met de coördinatoren? Dat scheelt veel werk!

Wacht niet tot u benaderd wordt, maar neem zelf het initiatief om u op te geven.

- 11 april - Avondwandeling Heksloot. Coörd. Joop Cronau (24 09 00). Voorwandelen in overleg met de coördinator.
- 20 april - Morgenwandeling Liedegebied. Coörd. Jaap Kuypers (36 16 76); voorwandelen: zaterdag 19 april, 9.30 uur.
- 4 mei - Heempark Hillegom. Coörd. Nico Selie (02520-29952); voorwandelen in overleg met de coördinator.
- 4 mei - Haarlemmermeerse Bos, Hoofddorp. Coörd. Wim Dijkgraaf (02526-86702); voorwandelen: donderdag 24 april, vanaf de Manege, 19.00 uur.
- 12 mei - Avondwandeling Middenduin. Er wordt medewerking verleend door de Vogelwerkgroep. Coörd. Claar de Jong (31 17 23). Vogelgidsen s.v.p. aanmelden voor 1 mei.
- 13 mei - Avondwandeling Leyduin. Er wordt medewerking verleend door de Vogelwerkgroep. Coörd. Wil van Beek (02520-17668); voorwandelen in overleg met de coördinator.
- 25 mei - Open dag Duin en Kruidberg. Coörd. Plien Peeters (26 34 36); voorwandelen: donderdag 22 mei, 19.00 uur.
- X 5
17 juni - Fietstocht Spaarnwoude. Coörd. Theo Litjens (28 01 73); er zijn veel gidsen nodig; voorfietsen in overleg met de coördinator.
- 27 juni - Avondwandeling Schalkwijk. Coörd. Lies van de Drift (36 13 97); voorwandelen: dinsdag 24 juni, 19.30 u.

EXTRA-ACTIVITEITEN

Voor de extra-activiteiten in de maanden juni, juli en augustus (zie voor het programma de bladzij hiernaast) zijn nog enkele coördinatoren nodig. Liefhebbers kunnen zich aanmelden bij Hennie Kenselaar (26 37 35). Van de coördinator wordt geen biologische kennis verwacht. Hij of zij moet alleen de weg weten in het terrein.

AGENDA

Zondag 20 april LIEDEGEBIED, morgenwandeling; er zal vooral aandacht worden geschonken aan begroeiing en vogels; vertrek: molen "De Veer" bij de PTT-toren aan de Oudeweg; 9.30 uur; duur van de wandeling $\pm 2\frac{1}{2}$ uur.

Zondag 4 mei HEEMPARK HILLEGOM; vertrek: Couperus Wende (schrijversbuurt Elsbroek) aan de Ringvaart; 10.00 uur.

Zondag 4 mei HAARLEMMERMEERSE BOS, Hoofddorp, wandeling; vertrek: Manege, 14.00 uur.

Maandag 12 mei MIDDENDUIN, Bloemendaal; er wordt naar het zingen van de vogels geluisterd; vertrek: CIOS, Duinlustweg; 19.30 uur.

Dinsdag 13 mei LEYDUIN; avondwandeling om de vogelzang te beluisteren; vertrek: parkeerplaats aan de Leyweg; 19.30 uur.

Zondag 25 mei DUIN EN KRUIDBERG, open dag in samenwerking met Natuurmonumenten; vertrek: parkeerplaats.

1. Serie wandelingen, thema: vogelzang; vertrektijden: 7.45 uur, 8.00 uur en 8.15 uur.
- ② Serie wandelingen, thema: wat verder te zien en te horen valt; vertrektijden: 10.45 uur, 11.00 uur en 11.15 uur.
3. De gehele dag kan men verder zelfstandig wandelingen maken; daarvoor is een "natuurpad op papier" verkrijgbaar bij het "groene winkeltje"; winkel open vanaf 9.30 uur.

Zondag 15 juni SPAARNWOUDER RECREATIEGEBIED, fietstocht, vertrek: PTT-toren, Oudeweg; 10.00 uur; er wordt regelmatig afgestapt om planten, dieren en andere zaken te bekijken; de tocht duurt ongeveer $2\frac{1}{2}$ uur.

Vrijdag 27 juni HEEMPARK SCHALKWIJK, wandeling, vertrek: brug aan het eind van de Laan van Angers; 19.30 uur.

BELANGRIJK!! De wandelingen duren ongeveer $1\frac{1}{2}$ uur, tenzij anders vermeld.

Deelname aan de activiteiten is gratis, tenzij anders vermeld

Zie voor verdere mededelingen binnenkant van het omslag.

Er zijn ook weer extra-activiteiten voor leden en donateurs; deze vinden plaats in de maanden juni, juli en augustus. Zie elders in DE TOORTS.

I
V
N

